

Buizerd *Buteo buteo* en Boommarter *Martes martes* in het Noord-Kennemerlands Duin

Jos A. Vroege

Afgelopen jaar werkte ik voor de twaalfde achtereenvolgende maal mee aan het onderzoek van de Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin in de duinen tussen Camperduin en Wijk aan Zee. Al die jaren onderzocht ik, samen met onder andere Henk Levering en Henk van der Leest, het gebied tussen de Zeeweg en de Hoofdweg bij Castricum op broedende roofvogels.

De Buizerd

Het aantal succesvolle broedgevallen van de Buizerd groeide in die jaren van 2-4 in de periode 2000-02, tot 6-7 in de periode 2003-05 en 8-9 in de periode 2006-08. Daarna viel het aantal succesvolle broedsels terug tot 5-6 in de periode 2009-10 en tot 3 in 2011.

Het aantal territoria van de Buizerd was in gebied Castricum steeds veel groter dan het aantal succesvolle legfels: 6-9 in 2000-02, 7-10 in 2003-05, 9-13 in 2006-08 en 11-12 in 2009-11 (Levering 2010). Waarschijnlijk hangt het aantal succesvolle broedgevallen in belangrijke mate samen met de beschikbare hoeveelheid voedsel. Opvallend in dit verband is dat in de afgelopen drie jaar op een na alle succesvolle broedsels te vinden waren in het noordelijk deel van gebied Castricum. De betrokken Buizerds foerageerden onder andere op de Limiet, in het Infiltratiegebied Castricum en in het buitenduin ten westen daarvan. In het deel van het buitenduin tussen de Stille Strandweg en de Zeeweg komen, net als in het ten noorden daarvan gelegen Vogelduin, nog relatief veel Konijnen *Oryctolagus cuniculus* voor. Een van 'onze' paren broedde in 2011 weer aan de noordzijde van de Zeeweg, in het bos direct ten oosten van het Vogelduin, waar de grootste dichtheid aan Konijnen is te vinden. Dat betekende een nest minder voor ons en een nest meer voor de groep Bakkum-Egmond - van een daadwerkelijke afname was daarbij geen sprake.

Wat - ook in 2011 - wél zorgde voor een daadwerkelijke afname van het aantal succesvolle broedsels was nestverstoring. Bij een nestcontrole op 25 juni 2011 trof Henk Levering op korte afstand van een buizerdnest in het zuidelijk deel van ons gebied twee tentjes aan. Henk alarmeerde onmiddellijk de dienstdoende boswachter die de illegale kampeerder op de bon slingerde en hem sommeerde om zo spoedig mogelijk het terrein - waar hij al vijf dagen zou kamperen - te verlaten. Voor de drie jonge Buizerds uit dit nest, die op 4 juni waren geringd, bleek dat helaas te laat te zijn. Twee van hen werden op 3 juli dood op het nest aangetroffen. Van het derde jong - bij het ringen aanmerkelijk kleiner dan de twee andere - vonden wij niets meer terug. Waarschijnlijk heeft dat jong als eerste het lootje gelegd en is het vervolgens door de twee andere opgegeten.

De laatste Buizerd die in het zuidelijk deel van gebied Castricum succesvol heeft gebroed, was 'Choco'. Choco was een buizerdvrouwje dat samen met haar

partner(s) in de periode 2004-09 steeds 1 of 2 jongen wist groot te brengen. Zij was de enige Buizerd die wij in de afgelopen jaren een naam hebben gegeven. Choco onderscheidde zich van andere Buizerds in ons gebied door haar chocoladebruine kleur. Zij bracht niet alleen ieder jaar jongen groot, maar deed dat ook steeds op hetzelfde nest. En dat terwijl in de loop der jaren in de onmiddellijke nabijheid van dat nest toch een aantal malen een nieuw nest werd gebouwd. Alle nesten in het territorium van Choco bevinden zich relatief laag tegen de stam – en dus niet, zoals bij andere Buizerds in ons gebied, steeds hoog in de kruin of op een tak ver van de stam. Het zijn bovendien stevige nesten. Er zijn ook buizerdparen in ons gebied waarbij ieder jaar aan het eind van het broedseizoen vrijwel niets meer van het gebruikte nest over is. Bij benadering van het nest werd door Choco soms gealarmeerd. Vaker ging zij er stil vandoor. Van aanvallen van trimmers of fietsers die in de periode van uitvliegen de jongen te dicht benaderen, zoals in 2011 voor het derde jaar op rij door een Buizerdpaar in het noordelijk deel van ons gebied, was bij haar geen sprake.

Het laatste seizoen waarin door Choco een jong werd groot gebracht – 2009 - verliep buitengewoon merkwaardig. Op 2 mei deden wij een nestcontrole met behulp van een camera gemonteerd op een lange stok. Choco vloog van het nest en in het nest werden 1 ei en 1 pas uitgekomen jong aangetroffen. Onder het nest lag een lege eierschaal. Ook op 21 mei vloog Choco bij onze benadering van het nest. Daaronder waren echter nog altijd geen poepspetters van jongen te vinden. Op 23 mei werd de inhoud van het nest daarom nog eens met behulp van de camera gecontroleerd. Nu vloog het mannetje van het nest en was Choco alarmerend in de buurt. In het nest bleek nog steeds 1 ei te liggen. Van het eerder uitgekomen jong geen spoor. Wij concludeerden dat dit ei waarschijnlijk niet meer zou uitkomen en vroegen ons af wanneer de oudervogels zouden stoppen met broeden.

Op 7 juni werden onder het nest echter toch poepspetters aangetroffen! En op 13 juni werd 1 jong geringd: een – vermoedelijk – mannetje van ongeveer 19 dagen oud. Het was naar schatting op 25 mei uit het ei gekropen: twee dagen na onze laatste nestcontrole. Het ei waar het uitkwam, was, gezien de broedduur van 36 dagen (Bijlsma 1998), naar schatting op 19 april gelegd. Bij de eerste nestcontrole op 2 mei wás het dus al aanwezig. Toen lag er echter ook 1 pas uitgekomen jong in het nest. Het ei waar dat uit kroop, zal op zijn laatst op 27 maart zijn gelegd. Dat is ruim drie weken eerder dan het tweede ei! Ook door Rob Bijlsma – aan wie wij een en ander via de mail voorlegden - werd dit als ‘vreemd’ aangemerkt: ‘De grootste afstand tussen eieren die ik ooit opmerkte was 7 dagen. Kan er niet een of andere joker actief zijn geweest die een jong heeft bijgeplaatst? Wat misschien zou kunnen is dat het nest halverwege de incubatie is overgenomen door een andere vrouw, iets wat ik wel bij de Havik heb waargenomen maar nooit bij Buizerd. Weet je iets over de identiteit van de vrouw?’ Van een partnerwisseling hebben wij echter niets gemerkt. Achteraf gezien is het wel opvallend dat Choco vóór 27 maart op de nestkaart niet expliciet werd vermeld (‘Paartje vloog laag richting nest’). Rond 19 april gebeurde dat wel (‘Choco wegvliegend uit boom in de buurt van nest’, ‘Choco op nest’). Maar zou na zoveel jaar een paartje zonder Choco bij dit nest onvermeld zijn gebleven?

De Boommarter

In 2010 was Choco voor het zevende jaar op rij in haar territorium aanwezig. Zowel zij als haar partner werden een aantal malen bij en op het nest gezien. Toen dat nest op 15 mei met de camera werd gecontroleerd, bleek dat echter leeg te zijn. Was Choco inmiddels te oud om jongen groot te brengen? Of was het voedseltekort wat haar en haar partner parten speelde?

In 2011 zagen wij Choco niet meer terug. In haar territorium was wel een buizerdpaar aanwezig. Of haar partner uit het vorige seizoen daar onderdeel van uitmaakte, weten wij niet. Zij bleken hun oog te hebben laten vallen op een nest dat al in 2006 was gebouwd, maar tot dan toe nooit was gebruikt. Op 26 maart kwam ons ook bij het oude nest van Choco echter een luid alarmerende Buizerd tegemoet vliegen. In eerste instantie gingen wij er vanuit dat dit uitsluitend te maken had met onze aanwezigheid in de buurt van het nest. Even later ontstond daarover twijfel. Toen werd door Henk van der Leest in het bosperceel waar de alarmerende Buizerd vandaan kwam immers een Boommarter ontdekt: kort na de ontdekking zagen alle leden van onze groep hem door de bomen wegvluchten.

Het was niet voor het eerst dat wij in gebied Castricum een Boommarter zagen. Op 18 maart 2006 ontdekten Ruud Kok, Jan Schermer en ikzelf een Boommarter op een buizerdnest waarop in de periode 2003-05 succesvol was gebroed. Sindsdien is dat nest in onbruik geraakt - en inmiddels uit de boom gevallen. Ook de Boommarter hebben wij er niet meer teruggezien. En op 21 maart 2009 ontdekte Henk van der Leest een Boommarter op een eekhoornnest. Deze Boommarter werd door Henk Levering gefilmd – een filmpje dat zowel op 'Youtube' als bij de 'clips' op de site 'Duinen en mensen Kennemerland' is terug te vinden.

Net als in 2009 gaven wij ook dit jaar onze boommarterwaarneming door aan Leo Heemskerk, die naar aanleiding van onze eerste waarneming was gestart met onderzoek naar het voorkomen van Boommarters in het Noordhollands Duinreservaat (Heemskerk 2011). In 2009 constateerde die na een kleine twee weken dat de Boommarter helaas niet meer terugkeerde naar het eekhoornnest waarop hij door ons en door hem een aantal maal was waargenomen. In 2011 had Leo meer geluk: niet ver van de plek waar wij de Boommarter hadden gezien vond hij eerst een latrine en vervolgens ook een nestholte. Daarin werd dat voorjaar met succes een aantal jonge Boommarters groot gebracht, het eerste nest dat in de duinen ten noorden van het Noordzeekanaal werd gevonden!

De Buizerds in dat territorium hadden minder succes. Op 3 mei werd eerst het nest dat in 2006 werd gebouwd en vervolgens ook het oude nest van Choco met de camera gecontroleerd. Beide nesten bleken leeg te zijn. Door de vondst van Leo Heemskerk van een nest met jonge Boommarters in de nabijheid van deze nesten, kwamen de mislukte broedpogingen van dit jaar en het voorafgaande jaar in een heel ander daglicht te staan. Zal, behalve voedselgebrek en nestverstoring, nu ook predatie van eieren en jongen door Boommarters de Buizerds in ons gebied parten spelen?

Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin werd in 1994 opgericht om kennis te verzamelen over de roofvogels die broeden in de duinen tussen Camperduin en Wijk

aan Zee, en om gevallen van verstoring en vervolging van roofvogels te signaleren en te melden aan de terreinbeheerders (Levering 2010). Dat zullen we ook in de toekomst blijven doen. De opmars van de Boommarter en de invloed daarvan op het broedsucces van ‘onze’ roofvogels zullen wij daarbij met belangstelling volgen. Met Leo Heemskerk hebben wij afgesproken dat wij vanaf volgend jaar alle broedpogingen van roofvogels in ons gebied die om onduidelijke redenen zijn mislukt bij hém zullen melden. Een plotseling verlaten nest kán immers duiden op de aanwezigheid van een Boommarter.

Dank

Dit artikel verscheen eerder in ‘De Winterkoning’ – het blad van de Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland. De auteur dankt Rob Bijlsma, Leo Heemskerk, Henk van der Leest, Henk Levering en Dook Vlucht voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel en Rienk Slings voor nadere informatie over het voorkomen van het Konijn in het Noordhollands Duinreservaat.

Summary

Vroege J.A. 2012. Buzzard *Buteo buteo* and Pine Marten *Martes martes* in the dunes of Noord-Holland. De Takkeling 20: 72-75.

The number of successful breeding attempts of Buzzards *Buteo buteo* in Noordhollands Duinreservaat near Castricum increased from 2–4 in 2000-02 to 8-9 in 2006-08. Since then, numbers decreased to 5-6 in 2009-10 and 3 in 2011. Probably, the number of successful breeding attempts is correlated with food supply. Disturbance of nests and (since 2006) possibly egg and/or chick predation by Pine Martens *Martes martes* also have a negative impact. In 2011, for the first time a den with young Pine Martens was found in the dunes north of the Noordzeekanaal. The Buzzard pair near Castricum, in which territory this Pine Marten den was found, failed to raise nestlings in 2010 and 2011. In 2009 a single Buzzard chick was raised in this territory; its sibling disappeared early in the chick stage. In this nest, and based on measurements of the chicks, the second egg must have been laid more than three weeks after laying of the first egg, which is highly unusual.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1998. Handleiding veldonderzoek roofvogels (2de, herziene druk). KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Heemskerk L. 2011. Boommarters óók in het Noordhollands Duinreservaat. Nieuwsbrief Vrijwilligers PWN 21 (herfst): 5-6.
- Levering H. 2010. *Verslag* Roofvogelinventarisatie 2010. Uitgave Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin, Castricum.

Adres: Laanacker 15, 1902 AK Castricum (j.vroege@casema.nl).